

Dağlık Karabağ'la İlgili Çatışmanın Azerbaycan Medyasında Sunumu: Trend. Az Örneği

Laman GASIMLI¹

Dr. Öğr. Üyesi Adem AYTEN²

Geliş tarihi / Received: 09.07.2019

Kabul tarihi / Accepted: 23.09.2019

Öz

İletişim araçları insanların karşılaştıkları olaylar karşısında bir düşünce şekli oluşturmak için önemli role sahiptir. İletişim araçları aynı zamanda gerçekleşmiş olay karşısında devletler arasındaki siyasi durumları da etkilemektedir. Bazen yayımlanan bir haber iki devlet arasındaki dostluk ve diplomatik ilişkileri olumlu yönde etkilese bile, bazen medyada yer alan bir haber devletlerarası çatışmalara ve gerilimlere yol açmakta ve ilişkileri kötüleştirilmektedir. İletişim araçları günümüzde bir propaganda aracı olarak kullanılabilen, insanlara ulaştırılmak istenilen bir bilgi sürekli olarak farklı iletişim araçlarıyla sunulmakta ve sonuç olarak bu bilginin çoğunluk tarafından doğru olarak kabul edilmesi sağlanmaktadır. Yapılan çalışma kapsamında Azerbaycan'ın en çok okunan (alexa.com verilerine göre) haber sitesi trend.az'da yayımlanan Dağlık Karabağ sorunuyla ilgili haberler söylem analizi yöntemiyle incelenerek, haberde dezenformasyon, mezenformasyon ve propaganda ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bunun için Azerbaycan ve Ermenistan arasında çatışmaların 1990'lı yıllardan sonra ilk defa üst düzey yaşandığı 2016 senesinin nisan ayı seçilerek, bu tarihteki haberler incelenmiştir. Söylem analizi yöntemiyle yapılan araştırmanın sonucunda Azerbaycan tarafının Dağlık Karabağ konusunda oldukça hassas olduğu, haber sitesinde Dağlık Karabağ'dan kendi toprakları olarak söz ettikleri, yayımlanan haberlerde objektiflikten uzaklaştıkları ve dezenformasyona çokça yer verdikleri görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: *İletişim araçları, nesnellik, söylem analizi, Dağlık Karabağ sorunu*

¹ İstanbul Aydın Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı YL, lqasimli@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-5245-3197>

² İstanbul Aydın Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Televizyon Haberciliği ve Programcılığı, ademayten@aydin.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-1968-8776>

Doi Num: 10.17932/IAU.ICD.2015.006/icd_v05i2007

The Coverage of the Conflict on Nagorno-Karabakh in Azerbaijani Media: trend.az Case

Abstract

Media play an important role in creating a way of thinking against events that people encountered. Meanwhile media also affect political situation between countries against events happened. Sometimes published news could positively affect the friendship and diplomatic relations between two countries, sometimes news in the media can lead to interstate conflicts and aggression and deteriorate relations. Nowadays, media can be used as a “propaganda machine”, and the information that is desired to be conveyed to the people is constantly presented with different means of communication and it is ensured that the majority of community accepted it correctly. Within the scope of the study, the news about Nagorno-Karabakh in trend.az, the most widely visited (according to alexa.com) news website of Azerbaijan were analyzed by discourse analysis method to find out disinformation, misinformation and propaganda in the news. In this context, the news were casted in April of 2016, when the worst clashes were experienced between Azerbaijan and Armenia for the first time since 1990s, were analyzed. As a conclusion it can say Azerbaijani online news media trend.az is not only very sensitive about Nagorno-Karabakh issue but also refers to Nagorno-Karabakh as their own territory. The news website is far away from objectivity and give disinformation in context of Nagorno-Karabakh issue.

Keywords: *Media, objectivity, discourse analysis, Nagorno-Karabakh conflict.*

Giriş

İletişim, sözlü veya sözsüz iletişim dahil olmakla karşı tarafa mesaj yollama ve bu mesajın alınması olayıdır. Aslında yeryüzünde yaşayan bütün canlılar duygu ve düşüncelerini karşısındakine aktarmak için birtakım yöntemler geliştirmiştir. İnsanları yaşayan diğer canlılardan farklı kılan şey onların dili kullanma yani konuşabilme becerisinin olmasıdır.

Günümüzdeki iletişimi asırlar öncesinden ayıran en önemli özelliklerden biri teknolojik gelişmelerle birlikte artık yüz yüze olmasına ihtiyaç duyulmamasıdır. Günümüz teknolojisindeki yenilikler sayesinde kitle iletişim araçlarını kullanarak anlatılmak istenilen mesajı bir vericiden yüz binlerce hatta milyonlarca kişiye aynı anda ulaştırabilmek mümkündür.

Günümüz dünyasında daha çok kullanılan belirli kitle iletişim araçları mevcuttur. Televizyon, gazete, radyo, internet gibi araçlar bu kitle iletişim araçlarına örnek verilebilir. Bu araçlar sayesinde en kısa süre diliminde günlük gelişen olaylar topluma ulaşmakta ve aynı zamanda tek bir ülkeyi ilgilendiren olayların yanı sıra tüm dünyada gelişen olaylar haber şeklinde iletilebilmektedir.

Haber, günümüzde insanların kendi yaşadığı toplumlarda ve dünyada gelişen olayları öğrenme isteğinden yaranmıştır. 21. yüzyıla kadar insanlar haber almak için radyo ve televizyona öncelik verseler bile ortaya çıkan teknolojik yeniliklerle birlikte internet haberciliği ön plana çıkmıştır. Artık radyo ve televizyonun yanı sıra internetten haber edinme daha kolay olarak algılanmaktadır. Bunun nedeni insanların istedikleri habere istedikleri zaman diliminde rahatlıkla ulaşma imkânının olmasıdır.

İnternet üzerinde açılan haber sitelerinden haber toplamak, haber okumak veya haber paylaşmak günümüzde çok yaygın olarak kullanılmaktadır. Diğer iletişim araçlarıyla karşılaştırıldığında insanların bilgilere en çok internet üzerinden ulaştıkları ortaya çıkmıştır. Bu sonuç göz önünde bulundurulduğu zaman ortaya çıkan en önemli bulgu internet üzerindeki haberlerin ne kadar güvenilir olduğu ve doğruluğudur.

Kitle iletişim araçlarının gelişmesi ve aynı zamanda internetin en büyük haber edinme aracı olarak kullanılması, beraberinde internet üzerinden verilen bilgilerde bilgi kirliliğinin oluşmasına da zemin hazırlamıştır. Aynı haberin farklı farklı internet sitelerinde farklı şekillerde araştırılmadan yayınlanması, amacı sadece insanları yanıltmak olan haberlerin meydana çıkmasına sebep olmaktadır. Haberleri yayınlarken yapılan propagandalar, verilen bilgilerin yanıltıcı, birilerinden taraf olarak yazılması ve bilgileri tahrif ederek okuyucuyu aldatmak gibi eylemler haberciliğin günümüzde doğruluğunun tartışılmasına neden olmaktadır.

Haber üzerinden yapılan propagandanın amacı, toplumun genelinin düşünce tarzına etki ederek onları belli bir düşünceye yönlendirmek, onlara belli bir fikri / düşünceyi benimsetmektir. Bu yüzden de özel olarak hazırladıkları bilgileri farklı yollarla devamlı şekilde yayarak, toplumu inandıkları doğrulardan vazgeçirmek, onları kendi doğrularına inandırmak ve düşüncelerine etki ederek sonda bu amaçlarını başarabilmektir. Yapılan bu çalışmada internet haberciliğinin üzerine yoğunlaşarak internet üzerinden yapılan haber kirliliğinin doğurduğu sonuçlar tartışılmaktadır.

Haberde Objektiflik

Objektiflik kelimesinin sözlük anlamı “bilimsel çalışmalarda nesnesi ile kendi öznelliğini işine karıştırmama” olarak geçer. Medya tarafından kabul edilmiş olan, anlamı ise “özellikle haberlerle ilgili olarak iletişimcilerin olayla öznellikten uzak, ilişkileri ve olayı aktarırken kendi öznelliklerini dışlayabilme yetileri olarak” tanımlanabilmektedir (Mutlu,1995:105). Bu anlamda objektiflik önemli bir meslek ilkesi olarak kabul edilmektedir.

İletişim araçlarının en önemli rolü toplumu bilgilendirmektir. Bu bilgilendirme sırasında ahlaki değerleri de dikkate almalı, yalan yanlış bilgiler yayımlayarak hedef kitleyi yanıltmamalıdır. İletişim araçları kendi çıkarlarını üstün tutmamalı, kitleyi yönlendirme amaçlı bilgiler yayımlamamalıdır (Uçar, 2011:61). Kamuoyunun beklentisi de gazetecinin topluma gazetecinin doğruları aktarmasıdır.

İletişim araçlarının objektif olma hakkında savundukları bir ilke vardır: İletişim araçlarının tarafsızı yoktur, objektif olanı vardır (Güz, 2005:78). Objektiflik denildiğinde vurgulanmak istenen konu, haberi yayımlarken bu araçların kullanılmasıdır. Haberden başka diğer unsurlarla ilgili objektiflik kavramından söz etmek mümkün değildir.

Bir haberin objektif haber olması için 3 önemli aşamadan geçmesi gerekmektedir: Birinci aşamada haberi toplarken kaynağa dayanmak ve haberi doğru şekilde toplamak, ikinci aşama olan haberi yazarken objektifliğe dikkat etmek ve sübjektif olarak haberi değerlendirmemek, sonuncu aşamada ise haberin yayına giderken, sunulurken / yayımlanırken objektif olmasına dikkat etmek gerekmektedir (Bülbul, 2001a: 71). Bu üç aşama birbirlerine bağlı olup eğer bu aşamalardan herhangi birine karşı sübjektif yaklaşırsa haber objektiflikten uzaklaşmaktadır.

Hazırlanan haberlerin hepsinde bütünlükle objektiflikten bahsedilmesi imkânsızdır. Hedef kitle ile iletişim sağlanırken haberin ikna etme kabiliyetinin bulunması da gerekmektedir. Haberlin ikna etme özelliğini bulundurmasının nedeni, bireylerin karşılaşılan olaylara kendine özgü, kendi inanç ve bakış açısıyla algılama durumunda olmasıdır. Bu sebeple de gerçeğin “göreceli” olduğu kabul edilmektedir (Girgin, 2005:68). Gerçeği algılamanın göreceli olması dolayısıyla bazı yaklaşımlar haberde objektifliğin olamayacağını ancak gazetecinin mümkün olduğunca tarafsızlıktan kaçınması gerektiğine vurgu yaparlar. Bu yaklaşıma göre gazetecinin tarafsızlıktan kaçınmasının yolu haber yazım kurallarına ve gazetecilik meslek ilkelerine sıkı sıkıya bağlı kalmasıdır.

Haberde Propaganda, Manipülasyon ve Dezenformasyon

Gelişen olaylardan hangisinin haber olabileceği veya hangisinin haber olarak yayımlanmayacağına karar verebilen önemli güçler medyayı kullanmaktadır. Medyayı idare etmeye çalışan güçlere rağmen kitle iletişim araçları her olayda birlikte hareket etmeyebilir. Bahsedilen güçlü kesimler arasında zaman zaman ortaya çıkan problemler ve fikir ayrılıkları, farklılıklar medyaya yansiyabilmektedir. Bütün bu tartışmalar devam ederken bile hükümetin aleyhine belirlenmiş temel ilkelerle örtüşmeyen görüşler medyada kendine yer bulamaz (Herman, Chomsky,1999:12-13). Bahsedilen konulardan da anlaşıldığı gibi özel güçlerin kitle iletişim araçlarına yaptırdığı propagandayla medyanın üstlenmesi gereken gerçek bilgi verme rolü azaltılmış ve medya devletin çıkarlarına hizmet eden bir propaganda aracı haline gelmiştir.

Latince kökenli bir kelime olan propaganda, bahçıvanın taze bir bitkinin filizlerini yeni bitkiler üretmek için toprağa dikmesi anlamına gelen propagare kelimesinden türetilmiştir (Köseoğlu ve Al, 2013:106). Türk Dil Kurumu sözlüğünde ise propaganda, “Bir öğreti, düşünce veya inancı başkalarına tanıtmak, benimsetmek ve yaymak amacıyla söz, yazı vb. yollarla gerçekleştirilen çalışma, yaymaca” olarak tanımlanmaktadır.

Propaganda, çok sayıda insanın düşünce ve davranışlarını etkilemek amacıyla taşıyan önceden planlanmış bir mesajlar bütünüdür. Propagandayla tarafsız bilgi sağlama yerine, en temelde hedeflenen kitleyi etkileyecek bilgi sunulur. Nitekim propaganda çağı olarak tanımlanan I. Dünya Savaşı

ile II. Dünya Savaşı arası dönemde ortaya çıkan iletişim modelleri “etki” olgusuna odaklanarak kaynak merkezli tek yönlü iletişim modelleridir. Ve bu modeller aslında birer propaganda modelidir.

Propaganda, genellikle politikada kullanılır ve hükümetler ve politik partiler tarafından desteklenir. Sosyal medya araçları, broşürler, posterler, televizyon veya radyo yayınları ve bunların dışındaki her türlü bilgi taşıyan medya bir propaganda aracıdır. Medyanın içeriklerinden biri haberdır ve haber aslında meslek profesyonelleri tarafından oluşturulan bir mesajdır. Ve bu mesaj doğru olsa da yanlış olabilir ve olayın tümünü dengeli bir şekilde sunmayabilir. Bir başka ifadeyle haber belli bir propagandayı içerebilmektedir.

Medyanın bir propaganda aracı haline gelmesinin en önemli sebebi, medyanın maddi bağımlılığının bulunmasıdır. Medya iktidara ve var olan büyük kuruluşlara haber kaynağı anlamında bağlı olmak zorundadır. Bu kuruluşlar medya araçlarını sıkıştırıp çıkarabilecek güce ve zenginliğe sahip oldukları için baskıcı konumdadırlar ve zaman zaman da amaçlarına bağlı olarak medya kuruluşlarını ve medya profesyonellerini etkileme çabası içindedirler.

Kişiler arası ilişkilerden kitlesel boyutlara ve egemen siyasal söylemlere kadar kanma ve karşı tarafı kandırma becerisi bu dünyada yerini her zaman almıştır ve almaya da devam edecektir (Gültekin, 2016:320). Egemen ideoloji kitle iletişim araçlarında eğitim yoluyla topluma yayılma şansı yakalamaktadır. Bu araçlar toplumun sorunlarını, siyasal ve ekonomik durumunu, kültürel değerini sunabilmekte ve manipülasyonun en iyi yapılabileceği, insanların düşünce ve inanışlarına en iyi etki edebilen vasıtalarlardır (Özsoy, 1998:336 -337). TDK'ya göre manipülasyon; harekete geçirme, yönlendirme, etkilemedir.

İletişim çalışmalarında “etki” izleyicide oluşturulmak istenen gözlenebilir ve ölçülebilir değişimdir ve bilişsel, tutumsal ve davranışsal olmak üzere üç düzeyden oluşur. Etki düzeyleri bağlamında manipülasyon kavramı değerlendirildiğinde tutumsal ve davranışsal düzeyle ilintili olduğu görülmektedir. Yukarıda belirtildiği gibi haber bir mesajdır ve kurgudur ve haberin kurgusuyla kitleler yönlendirilebilmekte, harekete

geçirilebilmektedir. Bunun anlık ve birden olduğu düşünülmemeli, uzun sürede ortaya çıktığını göz önünde bulundurmak gerekir.

Günümüz gelişen teknolojiyle birlikte kitle iletişim araçları devletlerin uluslararası ilişkilerinde en yaygın kullanılan araç haline gelmiştir. Radyo, televizyon ve ardından internet gibi bilgilerde çok büyük hızla yayılma gösterebilen iletişim araçlarıyla insanlar hiç çaba sarf etmeden bilgiye ulaşabilmektedirler. Propaganda bu araçlar için çok önemli bir yere sahiptir çünkü propaganda yoluyla, aşlamak istedikleri yeni yöntemleri, oluşturmak istedikleri farklı fikir ve düşünce tarzlarını insanlara daha hızla manipüle edebilmektedirler.

Dezenformasyon ise bilginin üzerinde değişiklikler yaparak farklı hale getirilmesidir. Bunu farklı şekillerde yapmak mümkündür. Doğrudan yalan bilgi üretmek, başka yalan ile gerçek bilgiyi harmanlamak, gerçeğin bir kısmı bütünmüş gibi eksik olarak sunmak, fazladan çarpıtıcı bilgi eklemek dezenformasyonun çeşitleridir (Ertem, 2109:33).

Yapılan habere nesnel şekilde değil, taraflı bir bakış açısıyla yapılan çarpıtılmalara dezenformasyon denilmektedir. Genellikle bir ülkenin diğer ülkelerle olan politikasına uygun olarak dezenformasyon haberler yayımlanmaktadır. Dış politikalara uygun olarak, hazırlanan haberlerin temelinde ekonomik ve siyasal çıkarlardan bahsedilmektedir. Genellikle gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan ülkelere ve az gelişmiş ülkelere karşı önyargılı olmakta ve bu ülkelerde oluşan siyasal çatışmalar, savaş, hastalık gibi haberlere yer vermekte ve bu ülkelerin nüfusunu aşağıya çekmektedirler (Bülbül, 2001b:289).

Volkoff, haberde bu 4 belirti görüldüğü zaman dezenformasyonun varlığından şüphe duyulması gerektiğini vurgulamıştır (Aşkın, 2014:6):

1. Eğer aynı şey herkes tarafından söyleniyorsa
2. Bir sorun sadece bir tarafıyla insanlara sunulduğu halde, diğer hiç bir yönüyle ilgili bilgi verilmiyorsa
3. İki taraftan birinin sürekli iyi gösterildiği, diğerinin ise sadece kötülendiği durum mevcutsa

4. Ortaya atılan bir düşüncenin herkesçe doğru kabul edilmesi durumu mevcutsa dezenformasyondan bahsedilebilmektedir.

Genellikle doğru bilgiye ulaşamayan ve olayla ilgili haber bulamayan gazeteciler zaman zaman kim tarafından sunulduğu bilinmeyen yalan haberler yazmak durumunda kalabilmektedirler. Kaynağına ulaşamayarak yapılan yalan haberlerin yanı sıra bazen toplumu bilerek yanıltmak için de haberde dezenformasyon yapılmaktadır. Yalan haber yayımlayan gazetecinin kendi mesleğine saygı duyması gerekmesi, haberin kaynağını belirterek haber yayımlamalı ve toplumu yalan haberlerle yanıltmamalıdır.

Araştırmanın Konusu, Amacı ve Önemi

Dağlık Karabağ Bölgesi'nin egemenliği yüzyılı aşkın süredir Azerbaycan ve Ermenistan devletleri arasında sorun teşkil etmekte ve iki devleti, iki halkı sürekli karşı karşıya getirmektedir. Her iki devlet / toplum da kendi savundukları doğrulara haklı olduklarını iddia etmekte ve savundukları doğruların kendi kamuoylarında kabul görmesinin yanı sıra, aynı zamanda dünyada da kabul görmesini beklemekte ve bunun için mücadele vermektedirler. Her iki devlet, her iki toplum arasında çatışma konusu olan “Dağlık Karabağ” konusunun Azerbaycan haber sitesinde (trend.az) nasıl sunulduğu, ülke haberlerinde yapılan manipülasyon, dezenformasyon ve propaganda yapıp yapılmadığını söylem analizi yöntemiyle analiz edilmiştir.

Çalışmanın amacı, habercilik ortamı olarak kullanılan internette “Dağlık Karabağ”la ilgili yayınlanan haberler özelinde haberlerde objektifliği ortadan kaldıran haberde manipülasyon, dezenformasyon ve propaganda yapıp yapılmadığını ortaya koymak ve eğer bu olgular mevcutsa, bunlara çözüm önerileri getirmektir.

Araştırma Yöntemi

Araştırma yapılırken Azerbaycan (trend.az) devletinde en çok tıklanan haber sitesi belirlenmiş, iki devlet arasında çatışmanın en yüksek olduğu dönem belirlenerek 1 - 10 Nisan 2016 tarihleri aralığında Dağlık Karabağ'a ilişkin trend.az'da yayınlanan haberler seçilerek incelenmiştir. Bu süre zarfında toplamda 19 haber yayınlanmıştır.

Belirlenen haberlerin incelenmesi için söylem analizi yöntemi kullanılmıştır. Söylem analizi sunulan metnin kendisinden daha çok metinde geçen bilginin anlamı üzerine odaklanan ve bunu açıklamaya çalışarak metnin özgürlüğünü keşfetmeyi hedefleyen yöntem türüdür (Gökçe, 2006: 43).

Başta söylem analiziyle yapılan araştırmalar genellikle dilbilimi üzerine yoğunlaşmıştır. Daha sonralar sosyal bilimler üzerinde artım gösteren çalışmalar, bu analiz yönteminin sosyal ve kültürel taraflarını da açıklamaya çalışmıştır (van Dijk, 1988: 23). Söylem kuramı dilbilimsel değişim sonucu sosyal bilimlerde meydana gelmiştir. Çeşitli söylem kuramlarının birbirlerine olan etkileri dikkate alınarak aslında tek bir söylem kuramının varlığından bahsedilebilir.

Araştırmanın Varsayımları

1. Çatışma konusu olan “Dağlık Karabağ”la ilgili / ilişkili haberlerde Azerbaycan medyası taraf olmakta ve haberleri tek yanlı sunmaktadır.
2. Azerbaycan medyası karşı taraf haberlerde suçlayıcı bir haber dili kullanmaktadır.
3. Azerbaycan medyası eğer haberde diğer ülkenin adı geçecekse “düşman” tanımlamasıyla çerçevelemektedir.
4. Azerbaycan medyası “Dağlık Karabağ” sorununu bir “milli sorun” olarak görmektedir. Bundan dolayı da haberlerin sunumunda nesnel bir yaklaşımdan ziyade ülkenin savunduğu tezi desteklemek ya da savunmak haberi olduğu gibi vermektense daha önemlidir.

Bulgular

Tablo 1: *Trend.az Haber Sitesinde 1 Nisan 2016 Tarihinde Dağlık Karabağ'a İlişkin*

Yayımlanan Haberler

Haber Sitesi	Trend.az
Haberin Başlığı	“Ön cephede durum gergin hal aldı”
Haberin Alt Başlığı	---
Haberin Spotu	---
Haberin Flaşı	“Ermeni Silahlı Kuvvetleri, cephe hattının çeşitli yönlerinde 60 milimetre harç kullanarak, gün boyu 142 kez ateşkes rejimini ihlal etti”
Haberin Özeti	Ermeni tarafı Ermenistan'ın İjevan bölgesindeki İsimsiz yüksekliğinden Azerbaycan'ın çeşitli isimsiz yükseklerindeki mevkilerine gün boyu ateş etmiştir. .Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri, söz konusu durumun şartlarına göre düşman mevkilerine 145 kez cevap ateşi açmıştır.
Haberin Kaynağı	Savuma Bakanlığı
Haberde Kullanılan Sıfatlar	---

1 Nisan 2016 tarihli trend.az haber sitesinde yayımlanan “Ön cephede durum gergin hal aldı” başlıklı haberde uzun zamandır devam eden ateşkesin bozulduğunu ve iki devlet arasında durumun gerginleştiğini anlayabiliriz. “Ermeni Silahlı Kuvvetleri, cephe hattının çeşitli yönlerinde 60 milimetre harç kullanarak, gün boyu 142 kez ateşkes rejimini ihlal etti” haberin flaş cümlesinde durumun ermeni tarafından gerginleştirildiği açıklanmaktadır. Olayın gerçekleştiği gün ne kadar ve hangi araçlar kullanılarak ateş edildiği açıklanmıştır. Haberın içeriği incelendiği zaman Ermeniler tarafından hangi yüksekliklerden ateşe maruz kaldıkları ve karşı tarafı susturmak için Azerbaycan tarafının kaç ateşle karşılık verdiği anlaşılmaktadır. Haberın kaynağı Azerbaycan için güvenilir olan Savunma Bakanlığı'dır. Haberde

kullanılan sembolik bir fotoğraf olan asker fotoğrafıdır. Olay anıyla ilgisi olmayan bir fotoğraf olmasına rağmen fotoğrafta vatanını koruyan bir asker bulunmasıyla vatan sevgisi vurgulanmaya çalışılmıştır.

Tablo 2: *Trend.az Haber Sitesinde 2 Nisan 2016 Tarihinde Dağlık Karabağ'a İlişkin*

Yayımlanan Haberler

Haber Sitesi	Trend.az
Haberin Başlığı	“Savunma Bakanlığı: Ermeniler, kayıplarını gizlemek için her türlü sahtekârlığa başvuruyor” “Azerbaycan ordusu birkaç yüksekliği ve Seysulan`ı geri aldı” “Cephe Hattından son haber: Yüzden fazla Ermeni askeri öldürüldü ve yaralandı” “Ermeni Silahlı Kuvvetleri Azerbaycan`ın yerleşim bölgelerine şiddetli saldırı gerçekleştirdi” “Savunma Bakanlığı: Azerbaycan`a ait helikopterin vurulması ile ilgili haberler yalandır”
Haberin Alt Başlığı	---
Haberin Spotu	---

Haberin Flaşı	<p>“Ermeniler, kayıplarını gizlemek için her türlü sahtekârlığa başvuruyorlar”</p> <p>“Goranboy bölgesi ve Naftalan’a tehdit oluşturabilecek Taliş köyünün etrafındaki yükseklikler ve Seysulan arazisi düşman kuvvetlerinden tamamen temizlendi”</p> <p>“2 Nisan gecesi ve gün boyunca tüm cephe ve yerleşim yerlerimize düşman tarafından yoğun olarak ateş edilmiştir”</p> <p>“Ermeni ceza rejimi yakın zamanda cephe hattında, savaş alanında ve ordunun savaş gücünde başarısızlığını telafi etmek için provokasyon yapmaya çalışıyor”</p> <p>“Azerbaycan Savunma Bakanlığı, Azerbaycan Hava Kuvvetleri’ne ait helikopterin Ermenistan tarafından vurulması ile ilgili yabancı medya raporları hakkında yorumda bulundu”</p>
----------------------	---

Haberin Özeti	<p>Ermenilerin web sitelerinde yayınladıkları öldürülen Azerbaycan askerlerinin cesetlerinin ve vurdukları uçuş aracının (PUA) sahte olduğunu söyledi. Bu videoların, Ermeni tarafının kendi yenilgilerini gizlemek için bir sonraki sahtekârlıkları olduğu iddia edildi. Ayrıca videoda öldürülen askerlerin yaz üniformalarında olduğunu, Azerbaycan Ordusu askerleri hâlâ kış üniformasında olduğu açıklandı.</p> <p>Horadiz şehrinin düşmandan korunması için Fuzuli bölgesi yönünde bulunan ve geniş alanı kontrol edebilmek için strateji konumu olan “Lele Tepesi” yüksekliği düşmandan geri alındı. Savaş sırasında Ermenilere ait 6 tank, 15 topçu birliği ve güçlendirilmiş mühendislik kurguları imha edildi. Yüzden fazla asker öldürüldü ve yaralandı.</p> <p>Goranboy bölgesi ve Naftalan’a tehdit oluşturabilecek Taliş köyünün etrafındaki yükseklikler ve Seysulan arazisi düşman kuvvetlerinden tamamen temizlendi. Horadiz şehrinin düşman tehdidinden korumak için Fuzuli bölgesinde bulunan stratejik önemi olan “Lele Tepe” yüksekliği de birimlerin kontrolü altına geçmiştir. Ermenilere ait 6 tank, 15 topçu birliği ve güçlendirilmiş mühendislik kurguları imha edildi. Yüzden fazla asker öldürüldü ve yaralandı. Düşmanla savaşta Silahlı Kuvvetler’den 12 asker öldürüldü. Hava operasyonları zamanı bir adet Mi-24 helikopteri düşman tarafından vuruldu ve mayın patlaması sırasında 1 tank kaybedildi.</p> <p>2 Nisan gecesi, tüm cephe mevkilerine büyük çapta silahlardan, harçlardan, el bombası fırlatıcılarından ve toplu teçhizatlarından yoğun olarak ateş edildi. Aynı zamanda, temas hattına yakın sivillerin yaşadığı birçok yerleşim yeri de düşmanın ateşine maruz kaldı. Düşmanın askeri faaliyetlerinin genişlemesini önlemek amacıyla, Silahlı Kuvvetler’in komutanlığı çalışma koşullarını değerlendirdi ve derhal harekete geçmeye karar verildi.</p> <p>Azerbaycan Savunma Bakanlığı basın servisinin başkanı Vagif Daghighli, helikopterin vurulması haberinin yalan olduğunu söyledi. Azerbaycan Hava Kuvvetleri’nin tam kadroda olduğunu, bugüne kadar hiçbir helikopterin vurulmadığını söyledi.</p> <p>V.Dargahli, ateşkes ihlali sonucu bir sivil kişinin öldürüldüğünü ve birinin de yaralandığını doğruladı.</p>
----------------------	---

Haberin Kaynağı	Savunma Bakanlığı Sözcüsü Albay Vagif Deghahli Savunma Bakanlığı Savunma Bakanlığı'nın Basın Servisi Savunma Bakanlığı Savunma Bakanlığı Basın Servisinin Başkanı Vagif Deghahl
Haberde Kullanılan Sıfatlar	Aldatıcı, hileli ve gerçekliği yansıtmayan haberler --- --- --- ---

“Savunma Bakanlığı: Azerbaycan’a ait helikopterin vurulması ile ilgili haberler yalandır” trend.az haber sitesindeki haber başlığında Ermeni haber sitesinde yayımlanan haberin yalan ve dezenformasyon olduğu iddia edilmekte ve bunun için haberin başlığında kaynak olarak Savunma Bakanlığı gösterilmektedir. Haber sitesinde “Azerbaycan Savunma Bakanlığı, Azerbaycan Hava Kuvvetleri`ne ait helikopterin Ermenistan tarafından vurulması ile ilgili yabancı medya raporları hakkında yorumda bulundu” flaş cümlesinde haberin doğru olup olmadığı ile ilgili resimler tarafından bir açıklama yapıldığı belirtilmiş ama açıklamanın ne olduğuna değinilmemiştir. Haberın özeti incelendiği zaman Bakanlık`tan gelen resmi açıklamada haberin yalan olduğu ve Havacılık Kuvvetleri`nin tam kadro olarak savaşa devam ettiği belirtilmiştir. Haberde kullanılan fotoğraf sembolik olarak seçilmiş ve kaynak haberin başlığında belirtilmiştir.

“Savunma Bakanlığı: Ermeniler, kayıplarını gizlemek için her türlü sahtekârlığa başvuruyor” başlıklı haberde Ermeni tarafı sahtekârlıkla suçlanmaktadır. “Kayıplar” kelimesi kullanılmış ama bu kayıpların canlı veya askeri teçhizat kaybı olduğu açıklanmamıştır. Haberın doğruluğunu vurgulamak için başlıkta Savunma Bakanlığı`nın adı geçmiştir. “Ermeniler, kayıplarını gizlemek için her türlü sahtekârlığa başvuruyorlar” flaş cümlesi de başlıktaki cümleyle aynı kullanılmış, yine aynı kelime kullanılarak karşı taraf suçlanmıştır. Haberın özeti incelendiği zaman Ermeniler

tarafından yayımlanan öldürülmüş asker fotoğraflarının ve pilotsuz uçuş aracının fotoğraflarının sahte olduğu açıklanmış, o askerlerin Azerbaycan askerleri olma ihtimalinin olmadığı, uçuş aracına gelindiğinde ise öyle bir model aracın Azerbaycan ordusunda olmadığı vurgulanmıştır. Fotoğrafta öldürülen askerlerin yaz üniformasında olduğu ama Azerbaycan tarafının hâlâ kış üniformasından çıkmadığı söylenmiştir. Haberde kullanılan fotoğraf olayla ilgili olmamakta, kaynak ise birinci ağız tarafından söylenmektedir. Haberin geneline bakıldığı zaman haberin ne kadar objektif olması anlaşılmamaktadır.

“Azerbaycan ordusu birkaç yüksekliği ve Seysulan`ı geri aldı” bir diğer haber başlığına bakıldığı zaman, devam eden savaş sürecinde Azerbaycan`ın 1990`lı yıllarda Ermenistan tarafından işgal edildiği iddia edilen topraklarından bir kısmının geri alındığı belirtilmiştir. Haberin “Goranboy bölgesi ve Naftalan’a tehdit oluşturabilecek Talış köyünün etrafındaki yükseklikler ve Seysulan arazisi düşman kuvvetlerinden tamamen temizlendi” flaş cümlesinde Azerbaycan için tehdit oluşturabilecek bazı yüksekliklerin ve Seysulan bölgesinin geri alındığı açıklanmıştır. Haberin özeti incelendiği zaman ise, geri alınan yüksekliğin “Lele Tepe” yüksekliği olduğu anlaşılmakta, aynı zamanda Ermenistan tarafının kayıplarının yanı sıra kendi kayıpları hakkında açıklamaya da yer verilmekte ve 12 askerin öldüğü açıklanmaktadır. Haberde kullanılan fotoğraf sembolik olmakla birlikte, haberin kaynağının Savunma Bakanlığı olduğu belirtilmektedir. Haberin ne kadar objektif olduğu bilinmemektedir.

“Cephe Hattından son haber: Yüzden fazla Ermeni askeri öldürüldü ve yaralandı” başlıklı trend.az haber sitesindeki haber başlığı incelendiği zaman, devam eden savaş sırasında karşı tarafın kaybı açıklanmıştır. Haber başlığı çok genel yazılmış öldürülen Ermenilerin hangi zaman diliminde öldüğü belirtilmemiştir. Haberin “2 Nisan gecesi ve gün boyunca tüm cephe ve yerleşim yerlerimize düşman tarafından yoğun olarak ateş edilmiştir” flaş cümlesinde savaşın devam ettiği ve gece boyunca da düşman tarafından sürekli ateşe maruz kaldığı belirtilmiştir. Haberin başlığı ve flaş cümlesine bakıldığı zaman bir birleriyle alakasız durduğu görülmektedir. Haberin özeti incelendiği zaman devam eden savaş sırasından son güne kadar gelişen olayların kısa özet geçildiği

anlaşılmaktadır. Bu haber incelendiği zaman Azerbaycan tarafının savaş boyunca üstünlüğü koruduğu hissi verilmiştir. Haberde geçen bilgilerin doğru olup olmadığı bilinmemekte ve haberin fotoğrafı da sembolik anlam taşımaktadır. Haberin kaynağı Savunma Bakanlığı'dır.

“Ermeni Silahlı Kuvvetleri Azerbaycan'ın yerleşim bölgelerine şiddetli saldırdı gerçekleştirdi” haber başlığı incelendiği zaman savaş sürecinin hâlâ devam ettiğini ve aslında savaşın hâlâ devam etmesinin sebebinin Ermenistan tarafı olduğu vurgulanmak istenmiştir. Haberin “Ermeni ceza rejimi yakın zamanda cephe hattında, savaş alanında ve ordunun savaş gücünde başarısızlığını telafi etmek için provokasyon yapmaya çalışıyor” flaş cümlesinde devam eden savaş sürecinde aslında Ermeni tarafının resmi kayıtlarda belirtilen rakamlardan daha fazla kayıp verdiğini ve bunu gizlemek için provokasyon yaptığı belirtilmeye çalışılmış ve Ermeniler dezenformasyon haber yapmakla suçlanmıştır. Haberin özetine bakıldığı zaman Ermeni ordusu tarafından yerleşim yerlerine bile ateş edilmeye başlanılmış ve karşı tarafı susturmak için derhal harekete geçilmiştir. Haberde kullanılan kaynak yine ülke için güvenilir kaynak olan Savunma Bakanlığı'dır. Haberdeki fotoğraf olay anından olmasa bile, olayı aksettiren bir fotoğraftır. Haberin objektifliği bilinmemekte, haber sadece Azerbaycan tarafının iddiası olarak anlaşılmaktadır.

Tablo 3. *Trend.az Haber Sitesinde 3 Nisan 2016 Tarihinde Dağlık Karabağ'a İlişkin*

Yayımlanan Haberler

Haber Sitesi	Trend.az
Haberin Başlığı	“Ermeni pilotsuz uçuş aracı vuruldu” “Azerbaycan müdahale önlemlerini tek taraflı durdurma kararı aldı” “Ermeniler Dağlık Karabağ`ı terk edip kaçmaya başladılar”
Haberin Alt Başlığı	---
Haberin Spotu	---
Haberin Flaşı	“Ermeni tarafı provokasyonlarından vaz geçmiyor” “Uluslararası örgütlerin ısrarları ve Azerbaycan devletinin yürüttüğü barışçıl siyaset sonucunda Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri, işgal altındaki bölgelerde düşmanın tepkisine tek taraflı olarak son koymuş ve geri kazanılan bölgelerin ve toprakların korunması için güçlendirme tedbirleri yapılmasına karar vermiştir” “Ermeniler Dağlık Karabağ'daki yerleşim yerlerini terk ediyorlar”

Haberin Özeti	<p>Ermeni pilotsuz uçuş aracı mahvedildi. Bu bilgiyi Savunma Bakanlığı'nın basın servis sözcüsü Vagif Dagahli, Trend.az'a söyledi. İnsansız hava aracının Fuzuli yönünde vurulduğunu belirtildi. Ermeniler Dağlık Karabağ'daki yerleşim yerlerini terk ediyorlar. Bu bilgiyi gazeteci Shagen Nazaryan, Komsomolskaya Pravda gazetesine verdiği açıklamada söyledi. Güney tarafta Hadrut yönünde, hâlâ şiddetli savaşlar devam ettiğini açıkladı.</p> <p>Uluslararası örgütlerin ısrarları ve Azerbaycan devletinin yürüttüğü barışçıl siyaset sonucunda Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri, işgal altındaki bölgelerde düşmanın tepkisine tek taraflı olarak son verdiğini açıkladı. Ermeni Silahlı Kuvvetleri'nin kışkırtıcı faaliyetlerini devam ettirmesi durumunda, birliklerimizin tüm işgal altındaki toprakların özgürlüğünü sağlayana kadar savaş devam edeceklerini de belirtti.</p>
Haberin Kaynağı	<p>Savunma Bakanlığının basın servis sözcüsü Vagif Dagahli</p> <p>Savunma Bakanlığı</p> <p>Gazeteci Shagen Nazaryan</p>
Haberde Kullanılan Sıfatlar	<p>---</p> <p>---</p> <p>Ölü şehir</p>

3 Nisan tarihinde trend.az haber sitesinde yayımlanan “Ermeni pilotsuz uçuş aracı vuruldu” haber başlığı incelendiği zaman devam eden savaş süresinde Azerbaycan ordusu tarafından Ermenilerin uçuş aracının vurulduğu belirtilmiştir. Başlıkta aracın hangi bölgede vurulduğuna dair bir bilgi verilmemiştir. Haberin “Ermeni tarafı provokasyonlarından vaz geçmiyor” flaş cümlesinde ise başlıktan farklı bir bilgi paylaşılmış ve Ermeniler “provokasyoncu” olarak itham edilmiştir. Haberin özeti

incelendiği zaman aracın hangi yönde vurulduğu belirtilmiştir. Azerbaycan tarafının şu ana kadar verdiği şehit sayısı ve askeri araç sayısı açıklanmıştır. Haberde kaynak olarak Savunma Bakanlığı'nın basın sözcüsü Dergahlı gösterilmiş, kullanılan fotoğraf ise bir uçuş aracının fotoğrafıdır. Olay anında vurulan aracın fotoğrafı paylaşılmadığı için olayın ne kadar objektif olarak basına yansdığı bilinmemektedir.

“Azerbaycan müdahale önlemlerini tek taraflı durdurma kararı aldı” haber başlığında devam eden savaş sürecini Azerbaycan tarafının durdurma kararı aldığı belirtilmiştir. Haber başlığında karşı taraf savaşı daha çok isteyen taraf ama Azerbaycan tarafı ise savaştan kaçınmaya çalışan taraf olarak gösterilmek istenmiştir. Başlıkta bu kararı Azerbaycan tarafının neden aldığı açıklanmamıştır. Trend.az sitesindeki haberin özeti incelendiği zaman tek taraflı ateşkesin yalnız karşı tarafın ateşetmesi sonucunda bozulacağı belirtilmiştir. Haberde kullanılan fotoğraflar sembolik anlam taşımakta ve herhangi bir olaya bağlı olmamaktadır. Haberde belirtilen kaynak Savunma Bakanlığı'dır.

“Ermeniler Dağlık Karabağ'ı terk edip kaçmaya başladılar” başlıklı trend.az haber sitesindeki haber incelendiği zaman karşı tarafın “korkak” olarak tanıtılması görülmektedir. Azerbaycan tarafında hiç böyle bir durum yaşanmazken, karşı tarafın sivilleri kendi evlerini terk ederek kaçmaya başlamıştır fikri oluşturulmak istenmiş, cesur ve korkak olarak ayırım yapılmaya çalışılmıştır. “Ermeniler Dağlık Karabağ'daki yerleşim yerlerini terk ediyorlar” cümlesinin kullanıldığı flaş cümlede de başlıkla aynı fikir anlatılmak istenmiştir. Haberin özeti incelendiği zaman bu fikirlerin ermeni gazetecisi Shagen Nazaryan'ın başka bir gazeteye verdiği röportajda açıkladığı görülmektedir. Şuşa şehrinden “ölü şehir” olarak bahsetmiş ve buna sebep olarak da şehrin terk edildiği gösterilmektedir. Haberde kaynak olarak bir başka gazete gösterilmiş ve fotoğraf seçimi olarak Şuşa yazılı bir fotoğraf kullanılmıştır.

Tablo 4: *Trend.az Haber Sitesinde 5 Nisan 2016 Tarihinde Dağlık Karabağ'a İlişkin*

Yayımlanan Haberler

Haber Sitesi	Trend.az
Haberin Başlığı	“Savunma Bakanlığı: Büyük kayıplara uğrayan Ermeniler yanlış bilgi yaymaya başladılar” “Ermeni vandalları yaşlıları ve çocukları öldürüyor” “Bakan, Hankendi ve diğer yerleşim bölgelerine yıkıcı darbelerin vurulmasına hazır olunması talimatını verdi
Haberin Alt Başlığı	---
Haberin Spotu	---
Haberin Flaşı	“1 Nisan'da Azerbaycan'ın temas hattına ateş eden ve Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri'nin müdahalesinin sonucu olarak çok sayıda kayıp veren Ermeniler yine provokasyon yapmakla meşguller” “Ermeni askerleri, Azerbaycan topraklarındaki sivil halka maksatlı olarak ateş etmekte” “Cephe boyunca ağır kayıplarla yüzleşen Ermeni silahlı kuvvetleri, temas hattına yakın birliklerimize ateş ederek sivil nüfusa zarar vermeye başladı”

Haberin Özeti	<p>Savunma Bakanlığı basın sözcüsü Vagif Darghahli kayıplarını örtmek isteyen Ermenilerin, Ukrayna'da öldürülen askerlerin cesetlerini sosyal ağlarda paylaşmakla Azerbaycan askerlerini öldürdüklerini iddia ettiklerini söyledi. Dergahlı, ellerindeki her şeyi kaybeden Ermeniler, şimdi de Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri'nin sivil Ermeni nüfusuna karşı acımasızlığı ve şiddeti hakkında yanlış bilgi yaydığını söyledi. Azerbaycan Savunma Bakanlığı, Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri'nin yalnızca işgal altındaki bölgelerde olan Ermenilere yönelik savunma yaptığını söyledi.</p> <p>Ermeni askerler Azerbaycan topraklarındaki sivil halka maksatlı olarak ateş etmektedirler. Haberde bununla ilgili resimler paylaşılmaktadır. Ölen ve yaralananlar arasında yaşlılar ve çocuklar var.</p> <p>Savunma Bakanlığı'ndan tekrarlanan uyarılara rağmen, Ermenistan tarafı Azerbaycan'a karşı insanlıktan uzak adımlar atarak geri cevap vermeye teşvik ediyor. Bakanlık ayrıca, kısa süre içinde yaşayış mevkilerimizde düşmanın darbeleri durmayacak olması durumunda, Savunma Bakanı'nın bütün dövüş araçları ve hava araçları da dahil olmak üzere Silahlı Kuvvetler'in tüm emirlerinde ağır silahlarla Hankendi şehrine ve işgal altındaki yerleşim bölgelerine yıkıcı darbelere hazır olduğunu belirtti.</p>
Haberin Kaynağı	<p>Savunma Bakanlığı basın sözcüsü Vagif Darghahli</p> <p>Belirtilmemiş</p> <p>Savunma Bakanlığı'nın basın servisi</p>
Haberde Kullanılan Sıfatlar	<p>---</p> <p>---</p> <p>---</p> <p>İnsanlıktan uzak adımlar</p>

Trend.az haber sitesinde yayımlanan “Savunma Bakanlığı: Büyük kayıplara uğrayan Ermeniler yanlış bilgi yaymaya başladılar” haber başlığı incelendiği zaman karşı tarafın devam eden savaş süresi boyunca ciddi kayıplar verdiği, halkın gözünde mağlup imajı yaratmamak için dezenformasyon bilgi yaydığı iddia edilmektedir. Haberin kaynağı yine haberin başlığında belirtilerek kaynağın güvenilir olduğuna dikkat çekilmiştir. Haberin “1 Nisan’da Azerbaycan’ın temas hattına ateş eden ve Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri’nin müdahalesinin sonucu olarak çok sayıda kayıp veren Ermeniler yine provokasyon yapmakla meşguller” flaş cümlesinde başlıktaki bilgiyle aynı anlama gelen cümle kullanılmıştır. Azerbaycan tarafı daha savaş süresince daha üstün olduğunu iddia eden cümlelere yer vermiştir. Haberin özetine bakıldığı zaman ermeni haber sitelerinde Azeri askerlerinin cesetleri olarak yayımlanan fotoğrafların aslında kendilerine ait olmadıkları ve Ukrayna askerlerine ait oldukları iddiası ortaya atılmıştır. Haberde kullanılan fotoğraf sembolik anlam taşımakta, kaynak ise Savunma Bakanlığı olarak belirtilmektedir. Haberin ne kadar doğru olduğu bilinmemekte, o askerlerin Ukrayna askerleri olduğu ile ilgili hiç bir kanıt gösterilmemektedir.

“Ermeni vandalları, yaşlıları ve çocukları öldürüyor” haber başlığına bakıldığında Ermeniler için “vandallar” kelimesi kullanılmış ve Ermeniler acımasız olarak gösterilmeye çalışılmıştır. Yaşlılar ve çocuklar bir halkın en zayıf halkaları olduğu için bu iki kelimenin kullanılmasıyla karşı tarafın acımasızlığı daha da ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır. “Ermeni askerleri, Azerbaycan topraklarındaki sivil halka maksatlı olarak ateş etmekte” haberin flaş cümlesi incelendiği zaman ise başlıktaki cümleyle aynı anlamı taşıyan cümle kullanılmıştır. Haberde fotoğraflara daha çok yer verilmiş ve olay fotoğraflarla anlatılmaya çalışılmıştır. Kullanılan fotoğraflar savaş sırasında Azerbaycan köylerinde dağıtılmış ve hurdaya dönmüş evler ve arabalarla ilgilidir. Haberde başlıkta belirtilen ölen yaşlı veya çocuk fotoğrafı kullanılmamıştır. Haberde belirtilen kaynak Savunma Bakanlığı’nın basın sözcüsü olan Dergahlı’dır.

“Bakan, Hankendi ve diğer yerleşim bölgelerine yıkıcı darbelerin vurulmasına hazır olunması talimatını verdi” haberin başlık cümlesinde hangi nedenlerden dolayı yeniden savaş başlaması için karşı tarafa darbe

indirilmesi emri verildiği belirtilmemiştir. “Cephe boyunca ağır kayıplarla yüzleşen Ermeni silahlı kuvvetleri, temas hattına yakın birliklerimize ateş ederek sivil nüfusa zarar vermeye başladı” flaş cümlesine bakıldığı zaman başlık cümleinin açıklaması gibi, ermeni tarafının sivil nüfusa ateş etmeye başladığı açıklanmış ve bunun doğrultusunda darbe indirilmesi emrinin verildiği açıklanmak istenmiştir. Haberin özeti incelendiği zaman Azerbaycan tarafının aslında böyle bir açıklamada bulunması için Ermenistan tarafından kışkırtıldığı ve eğer Ermenistan tarafından bir daha hamle gelirse darbe indirilmesi için karar verildiği belirtilmiştir. Haberde kullanılan “insanlıktan uzak adımlar” ifadesiyle Ermenilerin Azerbaycan’a karşı yaptıklarını açıklamaya ve Ermenilerin vahşi olduğu düşüncesi oluşturulmaya çalışılmıştır. Haberde kaynak olarak Savunma Bakanlığı’nın Basın Servisi gösterilmiş ve olayla ilgisi olmayan sembolik bir fotoğraf kullanılmıştır.

Tablo 5. *Trend.az Haber Sitesinde 5 Nisan 2016 Tarihinde Dağlık Karabağ’a İlişkin*

Yayımlanan Haberler

Haber Sitesi	Trend.az
Haberin Başlığı	“Savunma Bakanlığı: Madagiz’deki askeri üs karargâhı yok edildi (VİDEO)” “Mermi Terter`de bir eve isabet etti, 16 yaşında bir kız öldü”
Haberin Alt Başlığı	---
Haberin Spotu	---
Haberin Flaşı	Cephe hattı Nisan’da, gecedan başlayarak ve 5 Nisan’da tüm gün boyunca gergindi” “Ermenilerin yerleşim yerlerini top mermisi ile ateşlemesi sonucu 16 yaşında bir kız öldürüldü”

Haberin Özeti	<p>Hocavand-Fuzuli ve Ağdere-Terter yönündeki kaybettiği bölgelerin geri alınamayacağını anlayan Ermeni tarafı, temas hattının yakınındaki yerlere ateş etmeye devam ediyor. Bu doğrultuda, düşmanın en büyük askeri karargâhlarından biri olan Ağdere kentinin kuzeyinde yerleşen Madagiz'in stratejik noktası keskin darbelerle yok edilmiştir.</p> <p>Olay sabah erken saatlerde Terter bölgesindeki Hasangay köyünde meydana geldi. Ermenilerin ağır toplardan ateşlenmesi sonucunda bir eve mermi düştü. Sonuç olarak, Kalbajar bölgesinde yaşayan 2000 yıl doğumlu Hasanova Turan Kamandar kızı hayatını kaybetti.</p>
Haberin Kaynağı	<p>Savunma Bakanlığı basın servisi Tartar Belediye Başkanı Müstagim Mammadov</p>
Haberde Kullanılan Sıfatlar	---

5 Nisan 2016 tarihinde trend.az haber sitesinde “Savunma Bakanlığı: Madagiz'deki askeri üs karargahı yok edildi (VİDEO)” başlıklı haberde karşı taraftaki askeri üs karargahlarından birinin yok edildiği belirtilmiştir. Başlıkta hangi sebeple bunun yapıldığı belirtilmemiştir. Haberin “Nisan'da, gecedan başlayarak ve 5 Nisan'da tüm gün boyunca cephe hattı gergindi” flaş cümlesine bakıldığı zaman başlıkta kullanılan düşünceden uzaklaşmış ve gün boyunca cephe hattının gergin olduğu belirtilmiştir. Haberin özeti incelendiğinde aslında uyarılara rağmen ermeni tarafının durmadan ateş etmesi gösterilmiş ve bunun karşılığı olarak askeri karargâha darbe indirildiği belirtilmiştir. Aynı zamanda bu savaş sırasında ordunun 16 askerinin öldüğü açıklanmıştır. Haberde ülke için güvenilir kaynak kullanılmış ve haberin başlığında belirtilmiştir. Haberde kullanılan fotoğraf ise karargâha darbe indirildikten sonraki durum ile ilgilidir. Fotoğrafın aynı olay zamanı çekilen fotoğraf olup olmaması tartışılır.

“Mermi Terter`de bir eve isabet etti, 16 yaşında bir kız öldü” trend.az haber sitesindeki haber başlığında düşmanla sürdürülen savaş zamanı düşmanın attığı merminin bir eve isabet etmesi sonucu sivillerden 16 yaşında bir kızın yaralanması belirtilmektedir. “Ermenilerin yerleşim yerlerini top mermisi ile ateşlenmesi sonucu 16 yaşında bir kız öldürüldü” flaş cümlesine bakıldığı zaman da başlıkla aynı bilginin paylaşıldığı görülmektedir. Haberin özeti incelendiği zaman, olayın tam olarak nerede geliştiği belirtilmektedir. Haberde kaynak olarak Tartar Belediye Başkanı Müstagem Mammadov`un adı belirtilmiştir. Haberde kullanılan fotoğraf ise sembolik bir fotoğraf olmakta olayla ilgili olamamaktadır. Haberde ölen kızın fotoğrafı veya olaya ait bir fotoğraf paylaşılması haberin doğruluğunu şüphe altına almaktadır.

Tablo 6: *Trend.az Haber Sitesinde 6 Nisan 2016 Tarihinde Dağlık Karabağ'a İlişkin*

Yayımlanan Haberler

Haber Sitesi	Trend.az
Haberin Başlığı	“Nahçıvan`da düşman ateşkes rejimini ihlal etti” “Warlick: Çatışmanın çözümü, Ermeni birliklerinin işgal altındaki topraklardan çıkmasıdır”
Haberin Alt Başlığı	---
Haberin Spotu	---
Haberin Flaşı	“5 Nisan 12: 00`de Azerbaycan ile Ermeni birlikleri arasındaki temas hattında askeri operasyonların askıya alınmasına ilişkin anlaşmanın hemen ardından, Nahçıvan Cumhuriyeti`ndeki Azerbaycan`ın Ordubad, Şahbuz ve Babek bölgelerine düşman tarafından ateş edildi” “AGİT Minsk Grubu, tarafları Bakü ve Yerevan`ı barış görüşmelerine hizmet edecek olan acil ateşkese davet etti”

Haberin Özeti	<p>5 Nisan'da 12: 10'dan, 6 Nisan 12: 56'a kadar, Nahçıvan Cumhuriyeti'ndeki Azerbaycan'ın Ordubad, Şahbuz ve Babek bölgelerindeki pozisyonları Ermenistan Cumhuriyeti'nin Mehri, Sisian ve Cermuk bölgelerindeki konumlarından iriçaplı silahlar ve patlayıcı sursatlarla ateşe maruz kaldı.</p> <p>Düşman, Ordunun birlikleri cevap ateşiyle susturuldu. Ordubad istikametindeki bölümlerin önemli müdahaleleri sonucunda, düşman ateşi ve mühendis istihkâm kurgusu darmadağın edildi.</p> <p>Warlick'in açıklamasında: AGİT Minsk Grubu kurbanlar arasında siviller ve askeri personelin olmasından derin üzüntü duyuyor. Bu çatışmaya çözüm bulmak için mümkün olan her şeyi yapmak gerekiyor.</p> <p>AGİT Minsk Grubu, tarafların görüşmesini desteklemeye hazır, ancak nihai karar Bakü ve Yerevan tarafından verilmelidir. Problemin çözülmesi Ermenistan'ın topraklardan geri çekilmesi ve bu toprakların Azerbaycan'a geri verilmesi ve aynı zamanda Karabağ'ın statüsü ile ilgili kararın hazırlanmasıdır. Eşbaşkan, Azerbaycan'ın Minsk Grubu'nun işinden dolayı hayal kırıklığını anlıyor çünkü olaydan 20 yıl geçti. Ancak savaş yeni ölümlere yol açacak ve bu nedenle siyasi karar gerekiyor açıklamasında bulundu.</p>
Haberin Kaynağı	Savunma Bakanlığı'nın basın sözcüsü ABD AGİT Minsk Grubu Eş Başkanı James Warlick
Haberde Kullanılan Sıfatlar	---

6 Nisan 2016 tarihli haberin “Nahçıvan’da düşman ateşkes rejimini ihlal etti” başlıklı cümlesinde düşmanın ateşkes rejimini Nahçıvan’da ihlal etmesi açıklanmış ama olayla ilgili başlıkta çok fazla ayrıntıya yer verilmemiştir. “5 Nisan 12:00’da Azerbaycan ile Ermeni birlikleri arasındaki temas hattında askeri operasyonların askıya alınmasına ilişkin anlaşmanın hemen ardından, Nahçıvan Cumhuriyeti’ndeki Azerbaycan`ın Ordubad, Şahbuz ve Babek bölgelerine düşman tarafından ateş edildi” flaş cümlesi incelendiği zaman, olayla ilgili ayrıntılardan bahsedilmiştir. Olayın yeni kabul edilen ateşkes anlaşmasının ardından gelişmesi, olayın geliştiği zaman ve Nahçıvan’da hangi yerlere ateş edildiği açıkça belirtilmiştir. Haberin özetine bakıldığı zaman, olay anı ve yeri ile ilgili açıklamalar yapılmış ve hiç bir kayıptan bahsedilmemiştir. Haberde kaynak olarak Savunma Bakanlığı’nın basın sözcüsü belirtilmiş ve kullanılan fotoğraf olay anıyla ilgili bir fotoğraf değildir.

“Warlick: Çatışmanın çözümü, Ermeni birliklerinin işgal altındaki topraklardan çıkmasıdır” haber başlığı ele alındığında, haberin kaynağı başlıkta gösterilmiş ve devam eden çatışma sürecinin ortadan kalkması için Ermenilerin işgal ettikleri toprakları terk etmeleri gerekli olduğu ifadesi Warlick’in dilinden söylenmiştir. “AGİT Minsk Grubu, tarafları Bakü ve Yerevan’ı barış görüşmelerine hizmet edecek olan acil ateşkese davet etti” flaş cümlesinde ise başlıktan farklı olarak çatışmanı yok etmek için her iki tarafın da ortak nokta bulması gerektiği fikri kullanılmıştır. Haberin özetinde de, yine aynı şekilde taraflar arasında anlaşmaya gidilmesi gerektiğini çünkü savaşın sadece sivillerin ve askerlerin ölümüne yol açacağı bu yüzden de en iyi kararın siyasi olarak çatışma olmadan verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Haberin kaynağı başlıkta da belirtilmiş ABD AGİT Minsk Grubu Eş Başkanı James Warlick’tir. Fotoğraf olarak yine James Warlick’in fotoğrafı kullanılmıştır.

Tablo 7: Trend.az Haber Sitesinde 7 Nisan 2016 Tarihinde Dağlık Karabağ'a İlişkin

Yayımlanan Haberler

Haber Sitesi	Trend.az
Haberin Başlığı	“Savunma Bakanlığı: Azerbaycan’ın ateşkes ihlali iddiası Ermenilerin bir başka dezenformasyonudur”
Haberin Alt Başlığı	---
Haberin Spotu	---
Haberin Flaşı	“Ermeni tarafı, Azerbaycan askerleri tarafından ateşkesin ihlali ile ilgili yanlış bilgi yaymaya devam ediyor”
Haberin Özeti	Ermeni medyası 5 Nisanda temas hattında her iki tarafın da operasyonları durdurması konusunda karar verdikten sonra, güya Azerbaycan tarafının bu anlaşmaya uymadığını iddia ediyor. Azerbaycan Savunma Bakanlığı bunu Ermenilerin yaydığı bir sonraki dezenformasyon olduğunu açıkladı. Ateşkes anlaşması sağlandığı günden itibaren Azerbaycan anlaşmaya sadık kalmakta ama anlaşma yine Ermeni askerleri tarafından bozulmaktadır. Bu konuda Ermenistan medyası tarafından yayımlanan bilgiler gerçeği yansıtmamaktadır ve dezenformasyondan başka bir şey değildir.
Haberin Kaynağı	Azerbaycan Savunma Bakanlığı
Haberde Kullanılan Sıfatlar	---

“Savunma Bakanlığı: Azerbaycan’ın ateşkes ihlali iddiası Ermenilerin bir başka dezenformasyonudur” başlıklı trend.az haber sitesindeki başlık incelendiğinde, Ermenistan tarafı yanlış haber yayımlamakla suçlanmıştır. “Ermeni tarafı, Azerbaycan askerleri tarafından ateşkesin ihlali ile ilgili

yanlış bilgi yaymaya devam ediyor” flaş cümlesinde “devam ediyor” kelimesi kullanılarak aslında bunun ilk defa olmadığı, daha önce de böyle durumla karşılaşıldığı belirtilmek istenmektedir. Haberin özetinde, Ermenistan tarafının ilk ateş eden taraf olarak Azerbaycan tarafını göstermesinin yalan haber olduğu belirtilmiş ve bu olayın tamamen tersinin olduğu iddia edilmiştir. Haberin doğru olduğu bilinmemektedir. Haberin kaynağı olarak Azerbaycan Savunma Bakanlığı gösterilmiş ve haberde genel bir fotoğraf kullanılmıştır.

Tablo 8: *Trend.az Haber Sitesinde 8 Nisan 2016 Tarihinde Dağlık Karabağ`a İlişkin*

Yayımlanan Haberler

Haber Sitesi	Trend.az
Haberin Başlığı	“Savunma Bakanlığı: Azerbaycan’a ait tam teşekküllü askeri araca Ermenistan tarafından el konulması yanlış bilgidir”
Haberin Alt Başlığı	---
Haberin Spotu	---
Haberin Flaşı	“Dün gece Ermeni Savunma Bakanlığı, Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri’ne ait bir askeri aracın ele geçirilmesi hakkında bilgi yaydı”

Haberin Özeti	Ermenistan tarafı Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri'ne ait bir askeri aracın ele geçirilmesi hakkında bilgi yaydı. Savunma Bakanlığı sözcüsü Vagif Darghahli, Ermeni tarafının bilgisinin başka bir dezenformasyon olduğunu söyledi. Askeri tehdit kaynağı olmayan savaş dışı araç için operasyon hazırlanması yalnızca Ermenilerin aklına gelebilirdi. Herkes bu tür bir aracın savaş veya savunma vasıtası olmadığı için bir askeri tehdit kaynağı olamayacağını biliyor dedi. Hatta bu tür bir ifadenin Ermenistan Savunma Bakanlığı tarafından Azerbaycan topraklarında özel operasyonların yapılmasına, anlaşmaya karşı yapılan sorumsuzluğa ve Ermeni tarafının ateşkes rejimini ihlal ettiğine dair kanıtların açık bir örneğidir.
Haberin Kaynağı	Savunma Bakanlığı sözcüsü Vagif Darghahli
Haberde Kullanılan Sıfatlar	---

8 Nisan 2016 tarihli “Savunma Bakanlığı: Azerbaycan’a ait tam teşekküllü askeri araca Ermenistan tarafından el konulması yanlış bilgidir” haber başlığında, haberin kaynağı başlıkta belirtilmiştir. Ermenistan tarafı yanlış bilgi yaymakla suçlanmış ve bu bilgi reddedilmiştir. “Dün gece Ermeni Savunma Bakanlığı, Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri’ne ait bir askeri aracın ele geçirilmesi hakkında bilgi yaydı” flaş cümlesinde olayın ne zaman ortaya atıldığı ve bu bilginin sadece bir iddiadan oluştuğu vurgulanmıştır. Haberin özetine bakıldığında, fotoğraflarda gösterilen kamyonun bir askeri araç olmadığı ve bunun bir tehdit oluşturmadığı söylenmiş ve bunu kendilerine zafer olarak kabul eden Ermenistan tarafının “hayali zafer” kazandığı belirtmiştir. Haberde kaynak olarak Savunma Bakanlığı sözcüsü Vagif Darghahli gösterilmiş ve fotoğraf olarak ise olayla ilgisi olmayan genel bir fotoğraf kullanılmıştır. Her iki devlet bu olayda birbirlerini dezenformasyon yaymakla suçlamakta ama hangi devletin doğru haber yayımladığı bilinmemektedir.

Tablo 9: *Trend.az Haber Sitesinde 9 Nisan 2016 Tarihinde Dağlık Karabağ'a İlişkin*

Yayımlanan Haberler

Haber Sitesi	Trend.az
Haberin Başlığı	“Savunma Bakanlığı: Düşman ordusunun savaş alanında bırakıp kaçtığı silahlara el konuldu (FOTOĞRAFLAR)”
Haberin Alt Başlığı	---
Haberin Spotu	---
Haberin Flaşı	“Düşman ordusunun savaş alanına bırakıp kaçtığı silahlara el konuldu”
Haberin Özeti	Savaş alanında düşman ordusu tarafından bırakıp kaçılan silahlar gece görüş cihazları birimleri tarafından ele geçirildi. Bu silahların fotoğrafları kamuoyuna sunuldu.
Haberin Kaynağı	Savunma Bakanlığı'nın basın servisi
Haberde Kullanılan Sıfatlar	---

9 Nisan 2016 tarihli “Savunma Bakanlığı: Düşman ordusunun savaş alanında bırakıp kaçtığı silahlara el konuldu (FOTOĞRAFLAR)” haber başlığı incelendiği zaman başlıkta belirtilmediği bir olay nedeniyle düşmanın silahları karşı tarafın askeri alanında bırakıp geri çekildiği iddia edilmektedir. Haberin kaynağı haberin başlık cümlesinde belirtilmiştir. “Düşman ordusunun savaş alanına bırakıp kaçtığı silahlara el konuldu” flaş cümlesi incelendiği zaman da başlıkla aynı olduğu ve hangi olay sonucu bunun yaşandığı belirtilmemektedir. Haberin özetinde ise, silahların savaş zamanı Azerbaycan tarafında bırakılan silahlar olduğu ve gece ekipleri tarafından bulundu açıklanmaktadır. Haberde, haberin kaynağı olarak Savunma Bakanlığı'nın basın servisi gösterilmekte, olayda kullanılan fotoğraflar ise savaş alanında bulunan silahların fotoğraflarıdır. Haberin doğruluğu ve kullanılan fotoğrafların gerçekten de olayla ilgili olduğu bilinmemektedir.

Sonuç

Bu çalışmada haberde manipülasyon, dezenformasyon ve propaganda; Dağlık Karabağ problemi ile ilgili yayınlanan haberlerin söylem analizi yöntemiyle incelenmesiyle ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Haberlerin başlıkları incelendiğinde trend.az haber sitesinde kullanılan haber başlıklarında Azerbaycan devletinin büyüklüğü, karşı tarafın ise zayıflığı vurgulanmıştır. Haber başlıklarında genellikle karşı taraf suçlanmış ve yapılan yanlışlar, verilen yalan bilgiler, toplumu sürekli olarak manipüle etmek isteyen tarafın karşı taraf olduğu vurgulanmıştır.

Haberin içeriği incelendiği zaman haber sitesinin kendi ülkesini barışçıl olarak tanıtmakta olduğuna ve ortaya çıkan bu çatışmanın suçlusunun karşı taraf olduğuna vurgu yapılmaktadır. Haberlerin içeriğinde kullanılan ifadeler genellikle karşı tarafı suçlayıcıdır. İki taraf arasındaki ateşkesin bozulmasının nedeni hep Ermenistan olarak sunulmuştur.

Haberde en fazla dikkat çeken öğelerden biri de fotoğraftır. Trend.az haber sitesindeki haberlerde kullanılan fotoğraflara bakıldığında genellikle olayla ilgisi olmayan ve sadece olaya yakın anlam taşıyan fotoğraflar kullanıldığı görülmektedir. Bazı haber metinlerinde olay yerinden fotoğraflar kullanılmıştır. Trend.az haber sitesinde şiddet içeren herhangi bir fotoğrafa yer verilmemiştir.

Haberde belirtilen kaynaklar da haberin nesnelliği açısından önemlidir. Araştırma boyunca trend.az haber sitesinde başlıkların seçiminden belirtilen kaynaklara kadar nesnellik kavramından zaman zaman uzaklaşıldığı görülmektedir. Haberlerde kaynak olarak genellikle Azerbaycan Savunma Bakanlığı belirtilmiştir. Savaş döneminde haberin yazıldığı ülke için belirtilecek en güvenilir kaynak Savunma Bakanlığı'dır. Bunu doğru değerlendiren haber sitesi genellikle aynı kaynağa başvurarak haberin objektifliğini vurgulamaya çalışmıştır.

Araştırma zamanı haberlerde kullanılan sıfatlar da dikkat çekmektedir. Her iki haber sitesindeki haberler incelendiği zaman Azerbaycan haber sitesinin karşı ülkeye belirli sıfatlar kullanarak hitap ettiği görülmektedir. Genellikle diğer devletin ismini kullanmak yerine “düşman” kelimesi

kullanılmaktadır. Haber sitesinde kullanılan haber dilinde diğer devleti küçümsemek, zayıf göstermek veya çatışma zamanında ölen ve yaralanan insan sayısı açıklandığı zaman karşı taraf zalim, şiddet seven insanlar olarak kaleme verilmektedir. Araştırmanın varsayımları açısından bakıldığında:

1. Çatışma konusu olan “Dağlık Karabağ”la ilgili / ilişkili haberlerde Azerbaycan medyasında taraf olmakta ve haberleri tek yanlı sunmaktadır, varsayımı doğrulanmıştır.
2. Azerbaycan medyası karşı tarafa haberlerde suçlayıcı bir haber dili kullanmaktadır, varsayımı doğrulanmıştır.
3. Azerbaycan medyası eğer haberde diğer ülkenin adı geçerse “düşman” tanımlamasıyla çerçevelemektedir, varsayımı kısmen doğrulanmıştır. Şöyle ki genellikle “düşman” kelimesi kullanılmanın yanı sıra ülkenin ismini kullanmaya da çalıştıkları görülmektedir.
4. Azerbaycan medyası “Dağlık Karabağ” sorununu bir “milli sorun” olarak görmektedir. Bundan dolayı da haberlerin sunumunda nesnel bir yaklaşımdan ziyade ülkenin savunduğu tezi desteklemek ya da savunmak haberi olduğu gibi vermekten daha önemlidir, varsayımı doğrulanmıştır.

Araştırmanın sonucuna bakıldığı zaman, haberde kullanılan başlıklar, haberin flaşı, haberin özeti, haberin fotoğrafları, kaynağı ve kullanılan sıfatlar incelenmiş ve genel olarak yayınlanan haberlerde manipülasyon yapıldığı, haberlerin dezenformasyon içerdiği ve propaganda yapıldığı görülmektedir.

Kaynakça

1. Aşkın, A. C. (2014). *Dezenformasyonun Küreselleşmesi ve Bir Örnek Olarak Batı Basınında Natonun Kosova Harekatı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Anabilim Dalı.
2. Bülbül, R. (2001a). *İletişim ve Etik*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
3. Bülbül, R. (2001a). *Haberin Anatomisi ve Temel Yaklaşımlar*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
4. Edward.S.Herman, & Chomsky. N. (1999). *Medya Halka Nasıl Evet Dedirtir, Kitle İletişim Araçlarının Ekonomi Politikası*. İstanbul: Minevra Yayınları.

5. Ertem, Y.E. (2019). *Sosyal Medyada Dezenformasyon*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi
6. Girgin, A. (2005). *Haber Yazmak*. İstanbul: DER Yayınları.
7. Gökçe, O. (2006). *İçerik Analizi Kuramsal ve Pratik Bilgiler*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
8. Gültekin, M. (2016). *Algı Yönetimi ve Manipülasyon: Kanmanın ve Kandırmanın Psikolojisi*. İstanbul: Pınar Yayınları
9. Güz, N. (2005). *Haberde Yönlendirme ve Kamuoyu Araştırmaları*. Ankara: Nobel Yayınları
10. Hacıyev, K. (2014). *Karabağ Tarihi*. Bakü: Teknur Yayıncılık.
11. Köseoğlu, Y., Al, Hamza (2013). Bir Siyasal Propaganda Aracı Olarak Sosyal Medya, Akademik İncelemeler Dergisi, Cilt , Sayı: 3, 103 – 225.
12. Mazanlı, İ (2004). *Kitle İletişim Araçları Uluslararası ve Devtlerarası İlişkilerin İyileştirme Faktörü Olarak*. Bakü: Renessans Yayıncılık
13. Mirzezade, A. (2012). *Karabağ Düğümü*. Bakü: Azerbaycan.
14. Mutlu, E. (1995). *İletişim Sözlüğü*. Ankara: Ark Yayınevi.
15. Özsoy, O. (1998). *Propaganda ve Kamuoyu Oluşturma*. İstanbul: Alfa/ Aktuel Kitabevi.
16. Uçar, Y. (2011). *Basın Ahlakı Açısında Haberde Nesnellik Olgusu*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Anabilim Dalı.
17. Veliyev, C. (2013). *Bütün Yönleriyle Hocalı Soykırımı*. Fırat Üniversitesi, Ortadoğu Araştırmaları Dergisi, Cilt 9, sayı 2, 58.

İnternet Kaynakları

1. <https://az.trend.az/>. Ön cephede durum gergin hal aldı. 03.04.2019 tarihinde <https://az.trend.az/azerbaijan/karabakh/2513075.html> adresinden alındı.
2. <https://az.trend.az/>. *Savunma Bakanlığı: Ermeniler, kayıplarını gizlemek için her türlü sahtekârlığa başvuruyor*. 03.04.2019 tarihinde <https://az.trend.az/azerbaijan/karabakh/2513834.html> adresinden alındı.

3. <https://az.trend.az/>. *Azərbaycan ordusu birq c yüksekliği ve Seysulan   geri aldı.* 03.04.2019 tarihinde <https://az.trend.az/azerbaijan/karabakh/2513755.html> adresinden alındı.
4. <https://az.trend.az/>. *Cephe Hattından son haber: Yüzden fazla Ermeni askeri öldürüldü ve yaralandı.*
5. 03.04.2019 tarihinde <https://az.trend.az/azerbaijan/karabakh/2513750.html> adresinden alındı.
6. <https://az.trend.az/>. *Ermeni Silahlı Kuvvetleri Azərbaycan  n yerleşim bölgelerine şiddetli saldırdı gerqekleşirdi.*
7. 03.04.2019 tarihinde <https://az.trend.az/azerbaijan/karabakh/2513535.html> adresinden alındı.
8. <https://az.trend.az/>. *Savunma Bakanlığı: Azərbaycan  a ait helikopterin vurulması ile ilgili haberler yalandır* 03.04.2019 tarihinde <https://az.trend.az/azerbaijan/karabakh/2513532.html> adresinden alındı.
9. <https://az.trend.az/>. *Ermeni pilotsuz uquş aracı vuruldu.* 03.04.2019 tarihinde <https://az.trend.az/azerbaijan/karabakh/2514009.html> adresinden alındı.
10. <https://az.trend.az/>. *Ermeniler Dağlık Karabağ   terk edip qaçmaya başladılar* 03.04.2019 tarihinde <https://az.trend.az/azerbaijan/karabakh/2514023.html> adresinden alındı.
11. <https://az.trend.az/>. *Azərbaycan müdahale önlemlerini tek taraflı durdurma kararı aldı.*
12. 03.04.2019 tarihinde <https://az.trend.az/azerbaijan/karabakh/2513923.html> adresinden alındı.
13. <https://az.trend.az/>. *Savunma Bakanlığı: Büyük kayıplara uğrayan Ermeniler yanlış bilgi yaymaya başladılar.*
14. 04.04.2019 tarihinde <https://az.trend.az/azerbaijan/society/2514343.html> adresinden alındı.
15. <https://az.trend.az/>. *Ermeni vandalları yaşlıları ve çocukları öldürüyor.* 04.04.2019 tarihinde <https://az.trend.az/azerbaijan/interestingly/2514582.html> adresinden alındı.

16. <https://az.trend.az/>. *Bakan, Hankendi ve diğer yerleşim bölgelerine yıkıcı darbelerin vurulmasına hazır olunması talimatını verdi.* 04.04.2019 tarihinde <https://az.trend.az/azerbaijan/karabakh/2514712.html> adresinden alındı.
17. <https://az.trend.az/>. *Savunma Bakanlığı: Madagiz'deki askeri üs karargâhı yok edildi (VİDEO)*” 04.04.2019 tarihinde <https://az.trend.az/azerbaijan/karabakh/2514866.html> adresinden alındı.
18. <https://az.trend.az/>. *Mermi Terter`de bir eve isabet etti, 16 yaşında bir kız öldü.* 04.04.2019 tarihinde <https://az.trend.az/azerbaijan/karabakh/2515019.html> adresinden alındı.
19. <https://az.trend.az/>. *Nahçıvan`da düşman ateşkes rejimini ihlal etti.* 04.04.2019 tarihinde <https://az.trend.az/azerbaijan/karabakh/2515952.html> adresinden alındı.
20. <https://az.trend.az/>. *Warlick: Çatışmanın çözümü, Ermeni birliklerinin işgal altındaki topraklardan çıkmasıdır.*
21. 04.04.2019 tarihinde <https://az.trend.az/azerbaijan/karabakh/2515952.html> adresinden alındı.
22. <https://az.trend.az/>. *Savunma Bakanlığı: Azerbaycan`ın ateşkes ihlali iddiası Ermenilerin bir başka dezenformasyonudur.*
23. 05.04.2019 tarihinde <https://az.trend.az/azerbaijan/karabakh/2516259.html> adresinden alındı.
24. <https://az.trend.az/>. *Savunma Bakanlığı: Azerbaycan`a ait tam teşekküllü askeri araca Ermenistan tarafından el konulması yanlış bilgidir.* 05.01.2019 tarihinde <https://az.trend.az/azerbaijan/karabakh/2516773.html> adresinden alındı.
25. <https://az.trend.az/>. *Savunma Bakanlığı: Azerbaycan`a ait tam teşekküllü askeri araca Ermenistan tarafından el konulması yanlış bilgidir.* 05.04.2019 tarihinde <https://az.trend.az/azerbaijan/karabakh/2517563.html> adresinden alındı.